

POSTANOWIENIE

Dnia 11 sierpnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa A. Ł.

przeciwko Uniwersytetowi [...]

o ustalenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 11 sierpnia 2016 r.,

zażalenia pozwanego na wyrok Sądu Okręgowego w W.

z dnia 24 września 2015 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i pozostawia rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu
kończącym postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 24 września 2015 r. uchylił wyrok Sądu Rejonowego w W. z dnia 16 czerwca 2014 r., umorzył postępowanie w stosunku do M. Ł. oraz przekazał do ponownego rozpoznania sprawę z powództwa A. Ł. przeciwko pozwanemu Uniwersytetowi [...]. Sąd pierwszej instancji rozpoznawał powództwo A. Ł. o ustalenie bezskuteczności dokonanego wobec niej przez pozwanego wypowiedzenia umowy najmu lokalu nr [...] przy ul. W. [...] w W., zawartej dnia 1 kwietnia 1981 r. Udział w sprawie po stronie powodowej wziął także M. Ł., którego Sąd uznał za drugiego powoda. Wyrokiem z dnia 16 czerwca 2014 r. Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo. Ustalił, że w dniu 15 kwietnia 1981 r. pozwany Uniwersytet zawarł z powódką - swoją pracownicą - umowę najmu mieszkania służbowego przy ul. W. Powódka zamieszkała w tym lokalu z mężem i córkami. W latach osiemdziesiątych małżonkowie wyjechali do Kanady. M. Ł. wyprowadził się z mieszkania po wytoczeniu przeciwko niemu powództwa rozwodowego w 1997 r. Powódka przebywała za granicą, korzystała z lokalu sporadycznie, udostępniała go osobom trzecim. Konflikt między powódką a M. Ł. dotyczył także posiadania mieszkania przy ul. W. M. Ł. wielokrotnie rozwiercał zamki i niszczył drzwi do lokalu próbując dostać się do wnętrza, wymieniał zamki i wyrzucał lokatorów, uszkodził także skrzynkę elektryczną we wspólnej części budynku. Również powódka, po wymianie zamków przez męża, siłowo otwierała drzwi do mieszkania. Dochodziło do interwencji policji. Wspólnota mieszkaniowa nieruchomości wystąpiła do pozwanego Uniwersytetu o podjęcie działań w sprawie konfliktu małżonków. Uniwersytet pismem z dnia 28 marca 2011 r. wypowiedział powódce umowę najmu z uwagi na oddawanie lokalu do używania bez zgody wynajmującego oraz zakłócanie spokoju i zaniedbywanie obowiązku ochrony lokalu przed zniszczeniem. Sąd Rejonowy ocenił, że powódka miała interes prawny w żądaniu ustalenia bezskuteczności wypowiedzenia umowy najmu, skoro nie było pewne, czy z pozwanym nadal łączy ją stosunek umowny. Dokonując merytorycznej oceny powództwa przyjął pogląd wyrażony w uchwale Sądu Najwyższego z dnia

1 kwietnia 2011 r. (III CZP 11/11) i w konsekwencji uznał, że mieszkanie przy ul. W. było mieszkaniem zakładowym, do którego nie stosuje się zasada wspólności prawa najmu, wyrażona w art. 680¹ k.c. Powódka była wyłącznym najemcą tego lokalu, wobec czego wypowiedzenie umowy przez złożenie oświadczenia tylko jej dokonane zostało prawidłowo. Sąd Rejonowy uznał też, że zachodziła materialna przesłanka skuteczności wypowiedzenia z art. 11 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 150 ze zm.), skoro powódka udostępniała lokal osobom trzecim bez zgody właściciela. Nie ziściła się natomiast druga z przesłanek wskazanych przez pozwanego, ponieważ powódka nie miała wpływu na działania M. Ł.

Sąd Okręgowy, rozpatrujący spór na skutek apelacji oboga powodów, zakwestionował dopuszczalność przypisania M. Ł. statusu powoda, oceniając, że był to skutek wadliwej interpretacji złożonego przez niego pisma procesowego i nieuzasadnionego zastosowania art. 195 § 2 k.p.c. W konsekwencji Sąd odwoławczy uchylił zaskarżony wyrok w odniesieniu do M. Ł. i postępowanie w tej części umorzył. Uchylił także wyrok w części dotyczącej powództwa A. Ł., oceniając, że w tym zakresie Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy. Jego zdaniem Sąd Rejonowy powinien ustalić rodzaj i treść stosunku prawnego łączącego powódkę z pozwanym - czego zaniechał - a dopiero potem rozstrzygać o skuteczności wypowiedzenia tego stosunku. Według Sądu Okręgowego rozpoznaniem istoty sprawy nie jest stwierdzenie, z powołaniem się na uchwałę Sądu Najwyższego w sprawie III CZP 11/11, że strony łączyła umowa najmu lokalu zakładowego, ponieważ Sąd Rejonowy nie odniósł się do okoliczności faktycznych sprawy, ani treści stosunku umownego i nie porównał ich ze stanem faktycznym, na tle którego zapadła uchwała. Sąd drugiej instancji wskazał, że przy ponownym rozpoznaniu sprawy konieczne będzie dokonanie niezbędnych ustaleń na podstawie materiału zgromadzonego w sprawie, ewentualnie uzupełnionego w dalszym postępowaniu na skutek inicjatywy stron procesu, a następnie ich rozważenie przy uwzględnieniu treści art. 680¹ k.c. oraz norm kształtujących stosunek najmu w dacie zawarcia spornej umowy i w okresach następnych. Zdaniem Sądu odwoławczego bardziej

wnikliwa powinna być też ocena, czy ustalone okoliczności faktyczne odpowiadają ustawowym podstawom wypowiedzenia.

Na uchylenie wyroku w stosunku do powódki A. Ł. i przekazanie sprawy w tej części do ponownego rozpoznania zażalił się pozwany Uniwersytet. Skarżący zarzucił naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. w wyniku przyjęcia, że doszło do nierozpoznania istoty sprawy i wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu, a także o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów procesu w postępowaniu zażaleniowym, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Artykuł 394¹ § 1¹ k.p.c., wprowadzony do kodeksu postępowania cywilnego ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381), umożliwił poddanie kontroli instancyjnej prawidłowości uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Charakter tego zażalenia Sąd Najwyższy poddał analizie m.in. w postanowieniach z dnia 30 stycznia 2014 r., IV CZ 118/13, nie publ.; z dnia 9 stycznia 2014 r., V CZ 77/13, nie publ., z dnia 19 grudnia 2013 r., II CZ 86/13, nie publ., z dnia 22 listopada 2013 r., II CZ 79/13, nie publ. Wskazał w nich, że rolą Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym jest zbadanie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował przyczynę uzasadniającą wydanie orzeczenia kasatoryjnego i czy jego merytoryczne stanowisko uprawniało do podjęcia takiej decyzji procesowej. Przedmiot badania dokonywanego na skutek zażalenia ogranicza zakres dopuszczalnych zarzutów i powoduje, że zażalenie powinno skupiać się na kwestionowaniu stanowiska, że wystąpiły przesłanki stosowania art. 386 § 2 lub 4 k.p.c. Prawidłowość stanowiska prawnego sądu drugiej instancji pozostaje zasadniczo poza zakresem kontroli zażaleniowej, z wyjątkiem oceny, czy miała miejsce nieważność postępowania. Poza tym wypadkiem dokonywana kontrola powinna mieć charakter formalny, skupiający się na ustanowionych w art.

386 § 4 k.p.c. przesłankach uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, bez wkraczania w merytoryczne kompetencje sądu.

Sąd Okręgowy w uzasadnieniu przytoczył jako podstawę prawną uchylenia wyroku Sądu pierwszej instancji art. 386 § 4 k.p.c.; wskazał, że Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy, ponieważ nie poczynił ustaleń dotyczących treści i rodzaju łączącego strony stosunku umownego i nie rozważył konsekwencji prawnych, jakie z niego wynikały w aspekcie art. 680¹ k.c. Skarżący słusznie jednak podnosi, że Sąd Okręgowy wadliwie, w sposób rozszerzający zinterpretował pojęcie nierozpoznania istoty sprawy. W wyniku utrwalonej wykładni pojęcie to rozumiane jest jako wadliwość rozstrzygnięcia polegająca na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź na zaniechaniu zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, do czego doszło z powodu bezpodstawnego przyjęcia, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. poza powołanymi przez pozwanego w zażaleniu także np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936/3.15; z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05, LEX nr 178635.; a także postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 1998 r., II CKN 838/97, LEX nr 50750, z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999/1/22, z dnia 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, LEX nr 519260; z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, Lex nr 1231340; z dnia 26 listopada 2012 r., I CZ 147/12, Lex nr 1284698 oraz z dnia 16 listopada 2012 r., III CZ 83/12 - publ. <http://www.sn.pl>).

Tymczasem Sąd Rejonowy rozpoznał zgłoszone przez powódkę żądanie ustalenia, że pozwany bezskutecznie wypowiedział jej stosunek najmu mieszkania. Ustalił jaka umowa i z kim została zawarta. Jak określony został charakter mieszkania i w związku z jakimi powiązaniem pomiędzy powódką a pozwanym lokal został jej przekazany. Jakie były uprawnienia członków rodziny powódki oraz w jaki sposób powódka i jej mąż korzystali z lokalu i części wspólnych budynku. Wreszcie - kiedy i z jakich przyczyn pozwany wypowiedział umowę i do kogo skierował oświadczenie. Te ustalenia Sąd Rejonowy poddał ocenie prawnej, wskazując, że lokal w jego przekonaniu stanowił mieszkanie zakładowe i z tego powodu prawo najmu nie weszło do majątku wspólnego małżonków.

Wprawdzie stanowisko to nie zostało poparte przytoczeniem analizy prawnej lecz powołaniem się na orzeczenie, w którym analiza taka została przeprowadzona przez Sąd Najwyższy - niemniej uchybienie to nie może świadczyć o nierozpoznaniu sprawy lecz jedynie o pewnych błędach uzasadnienia. Sąd przeanalizował także przesłanki wypowiedzenia wskazując przepis prawny, który stanowił dla niego kryterium oceny. W tych okolicznościach nie można zgodzić się z Sądem Okręgowym, ani co do tego, że nie została rozpoznana istota sprawy, ani co do tego, że Sąd Rejonowy nie poczynił niezbędnych do rozpoznania tej sprawy ustaleń faktycznych. Jeżeli Sąd odwoławczy uznawał, że ustalenia te nie są kompletne, to nie było przeszkód by je uzupełnił. Konieczne uzupełnienie ustaleń i merytoryczna ocena zasadności powództwa mieści się w granicach uprawnień sądu rozpatrującego apelację i stanowi należytą realizację jego obowiązków. Postępowanie apelacyjne, co trafnie podkreśla skarżący, ma charakter merytoryczny, a nie jedynie kontrolny (por. mającą moc zasady prawnej uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008/6/55). Zaskarżony wyrok zapadł więc z naruszeniem art. 386 § 4 k.p.c., wobec czego na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., należało go uchylić.

Niekończący sprawy charakter wydanego postanowienia uzasadnia orzeczenie o kosztach postępowania zażaleniowego na podstawie art. 108 § 1 w zw. z art. 398²¹, art. 391 § 1 i art. 394¹ § 3 k.p.c.

jw

kc